

Neke odrednice motivacije za roditeljstvo kod mladih

Međimorec, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:273668>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Maja Medimorec

**NEKE ODREDNICE MOTIVACIJE ZA RODITELJSTVO KOD
MLADIH**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Maja Medimorec

**NEKE ODREDNICE MOTIVACIJE ZA RODITELJSTVO KOD
MLADIH**

Diplomski rad

**Mentorica rada:
izv. prof. dr. sc. Tea Pavin Ivanec**

Zagreb, rujan 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK	
SUMMARY	
1. UVOD	1
1.1. <i>Roditeljstvo</i>	2
1.2. <i>Motivacija za roditeljstvo</i>	5
1.3. <i>Neke odrednice motivacije za roditeljstvo</i>	9
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	15
3. METODOLOGIJA	16
3.1. <i>Sudionici i postupak</i>	16
3.2. <i>Instrumenti</i>	16
4. REZULTATI I RASPRAVA	18
5. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
Izjava o izvornosti diplomskog rada	34

SAŽETAK

Kada se ljude pita o njihovoj želji da imaju djecu, spominju brojne prednosti i nedostatke. Postoji niz motiva koji mogu biti u podlozi želje za ostvarivanjem roditeljske uloge. Ti se motivi mogu razlikovati od osobe do osobe, a kod istih se pojedinačno motivi mogu razlikovati u različitim razdobljima njihova života. Motivacija za roditeljstvo još uvijek je „nedovoljno ispitano područje ljudske motivacije“ (Petani i Babačić, 2010, str. 86). Poznato je kako na nju utječu brojni biološki, psihološki i socijalni faktori, ali još uvijek ne postoji jedinstveno teorijsko objašnjenje.

Cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi primarnu vrstu motivacije za roditeljstvo mladih, procijeniti faktore osobne važnosti i zabrinutosti pri odlučivanju za roditeljstvo te ispitati postoji li povezanost motivacije za roditeljstvo pojedinca i njegovog iskustva s roditeljskim ponašanjem i obiteljskim okruženjem iz djetinjstva. U istraživanju je sudjelovalo 213 sudionika, od kojih je 110 studentica i 103 studenta različitih fakulteta iz Hrvatske. Sudionici su u istraživanju sudjelovali *online* ispunjavajući upitnik kreiran preko *Google forms* aplikacije.

Istraživanjem je utvrđeno kako je kod svih sudionika općenito, najizraženija altruistična vrsta motivacije. Kada je riječ o razlikama između djevojaka i mladića, rezultati su pokazali kako razlike nema u izraženosti altruistične motivacije, dok su na svim drugim vrstama motivacije procjene mladića više. U istraživanju su navedeni i potencijalni izvori osobne zabrinutosti pri odlučivanju za roditeljstvo, a rezultati pokazuju kako djevojke izražavaju veću razinu zabrinutosti nego mladići. Pri procjeni roditeljskog ponašanja iz djetinjstva i trenutne motivacije za roditeljstvo sudionika, utvrđena je pozitivna povezanost majčine i očeve roditeljske podrške, ali i restriktivne kontrole sa svim vrstama motivacije za roditeljstvo. Moguće objašnjenje takvih rezultata je da su njihovi roditelji općenito bili uključeni u njihov odgoj što može biti povezano s motivacijom za roditeljstvo. Također, utvrđeno je kako bi sudionici koji su odrastali s više braće/sestara željeli i sami u budućnosti imati veći broj djece.

Ključne riječi: motivacija za roditeljstvo, studenti, obiteljsko okruženje

SUMMARY

When people are asked if they wish to have children, they mention various advantages and disadvantages. Many motives can encourage one's desire for children, and they may vary from one person to another. Moreover, these motives for parenthood may change as people age. Petani and Babačić (2010) claim that motivation for parenthood is still a poorly examined area of the theory of human motivation. Although there still does not exist a single theoretical explanation, it is acknowledged that one's motivation for parenthood is influenced by many biological, psychological, and social factors.

The aim of this study was to determine the main type of motivation for parenthood among young people and to analyze their concerns and factors that influence their views about the importance of having children. The study also examined if there was a link between the motivation for parenthood, parental behavior, and the type of family environment during the participants' childhood. The study involved 110 female and 103 male students from various universities in Croatia, which amounted to 213 participants. The participants took part in an online survey created using Google Forms.

The results of the study showed that altruistic motivation is the primary type of motivation for parenthood among the participants. Regarding the differences between male and female participants, the results showed that male participants also showed higher results in all other types of motivation for parenthood, while their results in altruistic motivation remained the same. The study also listed potential concerns regarding having children, and the results showed that female participants expressed a higher level of anxiety about parenthood than male participants. When assessing parental behavior during the participants' childhood and their current motivation for parenthood, there was a positive connection between parental support and restrictive control shown in all types of motivation for parenthood. The assumption was that the participants' parents were generally more involved during their childhood, which may influence their motivation for parenthood. It was also found that the participants who had grown up with siblings wanted to have more children on their own.

Keywords: motivation for parenthood, students, family environment

1. UVOD

Roditeljstvo je „uloga“ koja traje cijeloga života. Uloga koja za mnoge predstavlja pozitivno i radosno iskustvo, ali i iskustvo koje istovremeno traži neprestano ulaganje i žrtvu. Većina onih koji su je iskusili složiti će se da je to istodobno najteža i najljepša životna uloga.

Reić Ercegovac i Kardum (2012) navode rezultate brojnih istraživanja (Raboteg-Šarić i sur., 2003; Janković i sur., 2004 i Mrnjauš, 2008) koji pokazuju kako unatoč brojnim promjenama koje karakteriziraju hrvatsko društvo i utječu na percepciju obiteljskih odnosa te unatoč smanjenju zastupljenosti tradicionalnog modela braka i obitelji u odnosu na nekad, hrvatski građani kao svoju najvažniju vrijednost i dalje navode obitelj. Također, istraživanja o vrednotama među mladima (Ilišin i Gvozdanović, 2016) pokazuju kako oni pri rangiranju vrednota kao najvažnije navode: zdravlje, prijateljstvo, obitelj, brak i djecu. Kada se razmišlja o postajanju roditeljem, to je proces koji uključuje i razmišljanje o motivima za roditeljstvo. Prema Petani i Babačić (2010) hrvatsko društvo prolazi kroz niz promjena te se obitelj suočava s različitim izazovima koji djeluju na njezinu strukturu, vrijednosti, uloge među članovima, stabilnost te motivaciju za roditeljstvo. Mehanizmi koji pokreću motivaciju za roditeljstvo bili su predmet istraživanja mnogih teoretičara. Znanstvene spoznaje pokazuju kako se motivi razlikuju od osobe do osobe te se mogu mijenjati kako osoba prolazi kroz različita životna razdoblja (Petani i Babačić, 2010). Dosadašnja istraživanja istaknula su i važnost odgoja u razdoblju primarne socijalizacije jer se u tom razdoblju djetetova života oblikuju uvjerenja o odgojnim vrijednostima i postupcima te uvjerenja i ponašanja koja mogu biti relevantna i za kasniji odnos odrasle osobe prema roditeljstvu.

Tema odluke za roditeljstvo postaje sve značajnija zbog sve češćih odluka da se odgodi brak i/ili roditeljstvo, kao i zbog povećanja broja parova koji odlučuju imati najviše jedno ili dvoje djece. Zašto se ljudi odlučuju na roditeljstvo te što ljude, osobito mlade, potiče na tu odluku, a što ih sputava, neka su od pitanja na koja se ovim radom i istraživanjem nastojalo odgovoriti.

1.1. Roditeljstvo

Iako u društvu postoji mnoštvo socijalnih uloga, obiteljske uloge u životima mnogih zauzimaju najistaknutije mjesto. Radzevich i Astapchuk (2018) roditeljstvo smatraju jednim od najtežih zadataka s kojima se osoba suočava te jednom od najzahtjevnijih uloga u kojoj se ona može naći, dok Delač Hrupelj i sur. (2000) roditeljstvo nazivaju općenito stresnim, ali i obogaćujućim iskustvom. Prema Delač Hrupelj i sur. (2000), među radostima koje im roditeljstvo donosi, roditelji spominju ljubav, zabavu, samoispunjenje, zrelost i ponos, dok kao potencijalne stresore navode ograničenja osobne i ekonomske slobode i poremećaje bračnog odnosa. Ipak, na pitanje bi li imali djecu kada bi ponovno mogli o tome odlučivati, većina roditelja odgovara potvrdno.

Lacković-Grgin (2011) navodi kako je roditeljstvo kompleksan pojam koji uključuje različite odrednice kao što su: motivacija za dobivanje djece, preuzimanje i prihvaćanje odgovornosti i brige za njihovu dobrobit, vrijednosti i ciljevi koji se u roditeljskoj ulozi mogu ostvariti. Hoffman (1987; prema Lacković-Grgin, 2011) naglašava kako se vrijednosti i ciljevi roditelja mogu individualno razlikovati, ali rezultati brojnih međukulturalnih istraživanja pokazuju kako su u svim kulturama zastupljene psihološke vrijednosti roditeljstva s naglaskom na emocionalnu povezanost s djecom i osjećaj ispunjenosti i privrženosti. Prema Maleš i Kušević (2011) roditeljstvo je skup namjernih aktivnosti kojima je cilj skrb za dijete i poticanje njegova razvoja. Čudina-Obradović i Obradović (2003) uz taj pojam vežu i još nekoliko skupina drugih pojmova, kao što su: doživljaj roditeljstva, roditeljska briga, roditeljski postupci i aktivnosti te roditeljski odgojni stil. Za Petani i Babačić (2010) roditeljstvo predstavlja promjenu intimnog odnosa dvoje ljudi u odnos dvoje ljudi koji se brinu o trećem, što mijenja njihov međusobni odnos, ali mijenja i svakog roditelja posebno. Roditeljstvo uključuje određene vještine koje se mogu učiti, vježbati i unaprijediti, a roditeljska ljubav smatra se bezuvjetnom. Ne postoji savršeno roditeljstvo, ali Winnicott (1985; prema Kušević, 2009) navodi da je dovoljno dobro roditeljstvo dovoljno da se dijete razvije u zdravog i zadovoljnog pojedinca.

U svakom društvu i vremenu postoji određeno razdoblje unutar kojeg se poželjno ostvariti kao roditelj. Tradicionalno društvo 20. stoljeća je, prema Maleš i Kušević (2011), imalo točno određen slijed važnih životnih događaja kojeg se pridržavala većina članova društva. To je uključivalo završetak školovanja, zaposlenje te ulazak u brak koji je nekad obično bio nužan preduvjet za dobivanje djeteta. Takav redoslijed nije se previše propitivao ni razlikovao između članova društva, kao ni dob u kojoj se dobivalo prvo dijete. Usprkos takvoj

strogoj strukturi života, autorice ističu kako je već u drugoj polovici 20. stoljeća došlo do rekonstrukcije redoslijeda bitnih događaja. Prema Lacković-Grgin (2011), optimalnom dobi za roditeljstvo danas se smatra mlađa odrasla dob, kako zbog bioloških, tako i zbog socijalnih i psiholoških razloga. Maleš i Kušević (2011) ističu kako brak ostaje institucija koju većina ljudi i dalje smatra najsigurnijom za podizanje djeteta, ali ipak prestaje biti okvir unutar kojeg se dijete nužno rađa.

Lacković-Grgin (2011) navodi kako ljudi pri donošenju odluke kada će postati roditelji, uključuju i objektivne okolnosti svoga života te planove koje žele ispuniti u trenutnom životnom razdoblju. Iz tog se razloga zadnjih desetljeća pomiče vrijeme rođenja prvog djeteta. Autorica ističe kako se danas osoba u tridesetim godinama može još uvijek školovati, živjeti kod vlastitih roditelja bez planova o braku i roditeljstvu, a da se to sve ne smatra odstupanjem od društveno očekivanog ponašanja. Svoje prvo dijete sve više članova današnjeg društva dobiva u tridesetim ili čak četrdesetim godinama, za što se počinje koristiti termin „odgođeno roditeljstvo“ (Kušević, 2013). Statistički podaci 27 država članica Europske Unije za 2020. godinu pokazuju kako je prosječna dob u kojoj se prvi put postaje roditeljem 29,5 godina (Eurostat, 2020). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021a), prosječna dob prvorotkinja u Hrvatskoj vrlo je slična te je 2019. godine iznosila 29,3 godine. Kada se taj podatak usporedi s prosječnom starosti majke pri prvom porodu koja je 2010. u Hrvatskoj iznosila 27,7 godina, a 2000. 25,6 godina, vidljiv je značajan porast u dobi rađanja prvog djeteta. Lacković-Grgin (2011) ističe kako varijacije u dobi u kojoj se prvi puta postaje roditeljem ovise o obrazovnoj i religijskoj pripadnosti ljudi te kako je važno dobro odabrati vrijeme za dobivanje djeteta jer to kod oba roditelja može olakšati prihvaćanje roditeljske uloge te usvajanja majčinskog i očinskog identiteta.

Prema sociobiološkoj teoriji Johna Bowlbyja (Bowlby, 1975; prema Brajša-Žganec 2003), rano iskustvo odnosa s roditeljima oblikuje razvoj i kvalitetu bliskih odnosa u odrasloj dobi. Prva iskustva u odnosima s drugima osiguravaju temelje na kojima djeca kasnije grade svoje odnose s okolinom. Delač Hrupelj i sur. (2000) u svome radu objašnjavaju kako različitost uloge oca i majke u obitelji ima svoje biološke i društvene razloge. Razlike su nastale u vrijeme dok su ljudi još živjeli u plemenima te lovili i skupljali hranu po šumama kako bi preživjeli. Majka je bila zadužena za njegu djece i podizanje potomstva, dok je otac išao u lov i donosio hranu kako bi prehranio cijelu obitelj. Osim toga, otac je imao i ulogu čuvara i zaštitnika obitelji. Sličan model i jasno razdijeljene uloge između muškaraca i žena vidljivi su i danas u većoj ili manjoj mjeri ovisno o društvenom kontekstu. Majka još uvijek ima glavnu ulogu odgajatelja

djece, ali se ipak takvi trendovi u novije vrijeme mijenjaju pa su sve češći slučajevi gdje očevi postaju ravnopravni roditeljski partneri majkama.

Sve do početka devedesetih godina prošloga stoljeća roditeljstvo se poistovjećivalo s majčinstvom. Prema Jovanović (2007), majčinstvo je subjektivni roditeljski osjećaj majke koji za žene predstavlja najvažniju potvrdu osobnoga identiteta. Majčinstvo je za većinu žena po značajnosti ispred bračnoga statusa, poslovnog postignuća i sl. (Jovanović, 2007), stoga neplodnost mnogo više emocionalno pogađa ženu koja proživljava veliku emotivnu patnju. Kako ističu Čudina-Obradović i Obradović (2003) razlog tome je veći društveni pritisak na žene da postanu majke nego što je na muškarce da postanu očevi. Muškarcima će neplodnost u braku predstavljati problem više zbog ženina nezadovoljstva i depresije nego zbog nemogućnosti da se ostvare kao očevi. Na temelju svega rečenog moglo bi se učiniti da je majčinstvo bitan dio ženina identiteta, dok je očinstvo kod muškaraca poželjna, ali ne i neophodna uloga.

Devedesetih godina prošlog stoljeća očinstvu se počinje pridavati posebna važnost što Jovanović (2007) objašnjava kao rezultat brzog razvoja modernoga društva, posvećenosti žena profesionalnom razvoju, napredovanju i karijeri te povećanog broja samohranih majki. Autorica iznosi zapažanja istraživača koja pokazuju kako je za dijete očinska ljubav važna jednako kao i ljubav koju dijete dobiva od majke. „Uloga oca nekako ostaje po strani, no novija istraživanja uzdižu važnost i ulogu oca na mjesto gdje on treba biti: jednako važan i u ravnoteži s majkom“ (Delač Hrupelj i sur., 2000, str. 24).

Macuka (2017) ističe kako su se istraživači u ranijim istraživanjima uglavnom bavili proučavanjem utjecaja majke na dijete dok je utjecaj oca zanemaren. Tijekom posljednja dva desetljeća, istraživači se osim na majčinstvo, usmjeravaju i na pojam očinstva. Psihologija i druge društvene i humanističke znanosti danas raspolažu dokazima o važnosti oca u obitelji. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) sve više istraživanja pokazalo je da postoji jedinstvena veza između oca i djeteta, koja je neovisna o vezi između djeteta i majke te majke i oca. Ona je provjerena istraživanjem u 23 različite kulture (Mackey, 2000; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Istraživanja su potvrdila dobrobiti očinstva i kod bračnih partnera koji su razvedeni, a kod kojih je ostala prisutna zajednička briga za djecu, ističe Jovanović (2007). Istraživanja zasebnog uključivanja i bavljenja djecom pokazuju specifičnosti odnosa majke i oca s djetetom i različite učinke njihovih postupaka na dijete. Stoga je važno

zasebno ispitati odnos djeteta s majkom i odnos djeteta s ocem i promatrati njihove učinke na dijete (Macuka, 2017).

Raboteg-Šarić i sur. (2011) stavljaju naglasak na stajalište brojnih autora kako otac i majka te njihovi stilovi odgoja unose različitost u život djeteta i kako svatko od njih na svoj način pridonosi njegovu razvoju. Prema Delač Hrupelj i sur. (2000) novija istraživanja ukazuju da, osobito kod mlađih muškaraca, postoji trend većega uključivanja u život obitelji i bavljenja djecom. Danas je sve više obitelji u kojima u odgoju djece podjednako sudjeluju oba roditelja. Tome doprinosi zaposlenost majke, kao i oca, tako da oba roditelja dijele skrb o djetetu. Na to ukazuje i sve češća praksa da otac uzima roditeljski dopust. Neupitna je činjenica da djeca rastu poistovjećujući se sa svojim roditeljima i na osnovi odnosa majke i oca uče što je to funkcionalna obitelj.

1.2. Motivacija za roditeljstvo

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) pitanje ljudske reprodukcije obuhvaća opće vrijednosti određenoga društva u određenom vremenu (sociološke varijable), životne vrijednosti i usmjerenja potencijalnih roditelja, a također i motivaciju za roditeljstvom (socijalno-psihološke varijable), mogućnosti, prilike i okolnosti za roditeljstvo (biološke, ekonomske i društvene varijable) te planiranje, odlučivanje za trudnoću, vremensko raspoređivanje i broj trudnoća. Radovanović i Jestrović (2018) ističu kako rođenje djeteta donosi trajnu promjenu u životu svake obitelji. Veliki broj ljudi smatra da je roditeljstvo izvor najvećeg životnog zadovoljstva, dok odluka o toj ulozi ima i svoje manje privlačne strane poput promjena u svakodnevnim aktivnostima, manjka vremena za osobne potrebe, smanjenog kapaciteta posvećivanju poslu i aktivnostima izvan kuće te promjena u kvaliteti bračnih i prijateljskih odnosa.

U suvremenom društvu prisutna je pojava smanjivanja broja rođene djece što postaje sve veći društveni problem, ističu Petani i Babačić (2010). Naime, mnoge države Europske Unije svjedoče stalnom smanjenju stope rođene djece tijekom posljednjih desetljeća. Prema podacima Svjetske banke (2020) neke od država članica EU koje imaju najnižu stopu plodnosti jesu Portugal i Poljska s 1,4, Grčka s 1,3 te Italija i Španjolska s 1,2 rođenja godišnje po ženi, dok je prosjek u Hrvatskoj 2020. godine bio je 1,5. Ove stope predstavljaju važnu društvenu zabrinutost zbog pada stanovništva, što može poremetiti ravnotežu starijih umirovljenih pojedinaca i mlađih pojedinaca (odnosno radno aktivnog stanovništva), ističu Matias i Fontaine

(2017). To su najčešći razlozi zbog kojih je tema motivacije za roditeljstvo sve zanimljivija istraživačima.

Miller i Pasta (1994; prema Lacković-Grgin, 1997) navode kako postoji mnogo motiva da bi se postalo roditeljem. Rezultati pojedinih empirijskih studija pokazuju da se oni mijenjaju s obzirom na spol, broj i redoslijed djece u obitelji. Kada se parove pita o njihovoj želji da imaju djecu, spominju niz prednosti i nedostataka (Berk, 2008). Neke od prednosti koje navode jesu davanje i primanje topline i nježnosti, uživanje u poticajima i zabavi koje dijete unosi u život, doživljavanje novog rasta i razvoja te prilika za učenje, smisao koje dijete daje životu, imanje nekoga tko će nastaviti tvoje djelo nakon smrti, ostvarivanje osjećaja postignuća i kreativnosti zbog pomaganja djetetu da odraste, učenje poniznosti i žrtvi. Osim toga, neke od prednosti su i to što osobe koje imaju djecu društvo prihvaća kao odgovorne i zrele članove zajednice te potomstvo roditeljima pomaže u poslu ili obitelji donosi dodatan prihod. S druge strane, kao neke od nedostataka spominju gubitak slobode, vezanost, financijsku zahtjevnost, preopterećenost ulogama zbog nedovoljno vremena za obiteljske i poslovne obveze, smanjenje prilika žene za zapošljavanje, brigu zbog djetetova zdravlja, sigurnosti i dobrobiti, rizike odgajanja djece u svijetu punom kriminala, ratova i zagađenja, smanjeno vrijeme za partnera i gubitak privatnosti. Većina mladih odraslih osoba svjesna je da s djecom dolaze i dodatna opterećenja i odgovornosti. Berk (2008) također navodi kako je najčešći nedostatak roditeljstva gubitak slobode, a potom financijsko opterećenje. Autorica ističe kako su troškovi odgoja djeteta zaista značajni činitelj planiranja suvremene obitelji te kako mnogi od njih brinu zbog konflikta između obiteljskih i radnih obaveza.

Prema Čudina-Obradović i Obradović (1999) stavovi prema rađanju djeteta mogu biti neutralni (što je česta pojava prije rođenja prvog djeteta), mogu biti pozitivni (što je često stav prema drugom djetetu) ili negativni, što je često nakon rođenja drugog djeteta. Čudina-Obradović i Obradović (1999) također ističu kako se najbitniji čimbenik motivacije za roditeljstvo nalazi u osobnom sustavu vrijednosti pojedinca koji je nastao socijalizacijom u djetinjstvu ili u kasnijoj dobi. Stoga se smatra da će se pojedinac ponašati u skladu sa svojim unutarnjim vrijednostima, bez obzira na okolnosti. Na primjer, poneki religiozni ljudi imat će mnogo djece, bez obzira što imaju veliku potrebu za neovisnošću i razvojem karijere, neki imućni bračni parovi neće imati djece jer im je važnija vrijednost individualističke ili hedonističke prirode, dok će se neki siromašni parovi svjesno odlučiti za mnogo djece, jer im je najveća životna vrijednost obitelj.

Prema Lacković-Grgin (2011) prvi koji je u svom istraživanju definirao više kategorija motiva za roditeljstvo jest Rabin, 1965. godine. Pošavši od očekivanja koja roditelji imaju od svoje djece i koje potrebe roditelja djeca zadovoljavaju, definirao je četiri kategorije motiva za roditeljstvo, a to su *altruistični* motivi, *fatalistički* motivi, *narcistički* motivi i *instrumentalni* motivi.

Prema Delač Hrupelj i sur. (2000) i Lacković-Grgin (2011) altruistični motivi nazivaju se i nesebičnim motivima za roditeljstvo, a podrazumijevaju iskrenu ljubav prema djeci i potrebu za odgajanjem, zaštitom i brigom. Nadalje, fatalistički motivi podrazumijevaju uvjerenje da su ljudi predodređeni imati djecu, da je rađanje djece ljudska obaveza, neizbježan dio života i sudbine svake odrasle osobe, jer „to tako treba biti“. Zatim, narcistički motivi odnose se na očekivanje da će dijete povećati vrijednost roditelja i da će biti dokaz roditeljske reproduktivne sposobnosti. Delač Hrupelj i sur. (2000) u svome radu navode kako takvi ljudi, koji su fatalistički motivirani, često žele djecu da bi se dokazali, no teško im je brinuti se za njih te da oni nikada ne bi usvojili dijete. Četvrta skupina, tj. instrumentalni motivi, podrazumijevaju da je dijete instrument roditelju da ostvari određene životne ciljeve, odnose se na korist koju roditelji mogu imati od djece poput potvrđivanja sebe, produženja obiteljske loze, osiguranje u starosti i očuvanja braka.

Studija u kojoj je ispitivana motivacija za roditeljstvo studenata (Rabin i Greene, 1968) potvrdila je da se motivacija ispitanika za roditeljstvo može podijeliti u četiri kategorije motiva, ali i da su altruistični i narcistički motivi povezani s odnosom koji su sudionici imali sa svojim roditeljima. Istraživanje Lacković-Grgin i Vitez (1997) također je potvrdilo postojanje četiri kategorije motivacije, koje je ranije identificirao Rabin. Kako ističu Delač Hrupelj i sur. (2000), ti se motivi mogu kombinirati, a roditeljstvo koje započne jednim motivom (npr. fatalističkim), može kasnije biti obogaćeno i nekim drugim (npr. altruističnim).

Visoka motivacija za roditeljstvo i četiri kategorije motivacije prisutne su kod onih osoba koje u budućnosti svakako priželjkuju imati djecu. Za većinu je odraslih osoba u prošlosti pitanje imati djecu ili ne, imalo jasan odgovor jer je to bio prirodan i neizbježan kulturni zahtjev. Kako navode Delač Hrupelj i sur. (2000) u prošlosti su velike obitelji bile nužne za preživljavanje, djeca su pomagala roditeljima u radu i brinula se o njima u starosti. Socijalni i ekonomski uvjeti u međuvremenu su se uvelike promijenili. U današnje se vrijeme u zapadnim društvima tradicionalni stav o djetetu kao centru života odraslog pojedinca potisnuo pred vrijednostima individualizma, materijalizma i hedonizma, što se između ostalog odražava u

odlukama o rađanju djeteta. Kako navode Maleš i Kušević (2011), individualizam je postao nova životna filozofija smanjivši privlačnost braka i roditeljstva. Članovi obitelji nalaze se između vlastitih potreba i želja te onih obiteljskih, između posla i obitelji, karijere i podizanja djece. Berk (2008) navodi kako je danas u zapadnim industrijaliziranim zemljama promjena kulturalnih vrijednosti „dopustila“ ljudima da odluče biti bez djece i pritom manje strepe od društvene kritike i odbijanja, kao što je to bilo nekoliko generacija prije.

Prema podacima do kojih dolaze Maleš i Kušević (2011), najveći postotak stanovništva Hrvatske čine bračni parovi s djecom (57,9 %), zatim jednoroditeljske obitelji koje čine majke s djecom (12,5 %) i očevi s djecom (2,6 %). Bračnih parova bez djece je 27 % te autorice zaključuju kako imati djecu više nije prioritetan cilj braka te kako se obitelj počela rasterećivati svoje isključivo reproduktivne funkcije. Također, prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021b) vidljivo je kako se sve veći broj djece rađa izvan braka. Tako je 2019. godine 21,5 % od ukupnog broja rođene djece, rođeno izvan bračne zajednice, što ukazuje na promjene u poimanju braka kao nužnog preduvjeta za imanje djece.

Neki ljudi nemaju djecu zato što su suočeni s neplodnošću, drugi nisu pronašli partnera s kojim bi se odlučili na roditeljstvo, dok treći svojevrijedno nemaju djecu. Prema Berk (2008) mali broj ljudi rano odluči da ne želi biti roditeljem i drži se toga plana. Većina njih donosi odluku nakon što se vjenča i razvije životni stil kojega se ne želi odreći, dok se neki od njih s godinama predomisle. Prema Čudina-Obradović i Obradović (1999) s demografskog i psihološkog gledišta najzanimljiviji su oni pojedinci i bračni parovi koji ne žele imati djecu iako bi biološki mogli. Autori navode rezultate istraživanja Houseknecht (1987) i Rindfuss i suradnika (1988) koji ukazuju kako su neki od razloga za neimanje djece izbjegavanje odgovornosti i brige za odgoj, ženina orijentiranost na karijeru i ekonomska sigurnost. Žene kao jedan od razloga apstinencije od djece navode i sumnju u svoje roditeljske sposobnosti, dok muškarci češće kao razloge iznose netrpeljivost prema djeci i ekonomske prednosti apstinencije od djece. Kako navodi Berk (2008), odrasli koji svojom voljom nemaju djecu jednako su zadovoljni svojim životima kao i ljudi koji imaju djecu i tople odnose s njima. Takvi rezultati ruše stereotip kako su ljudi bez djece usamljeni i neispunjeni. Oni su pokazatelj kako roditeljstvo pozitivno utječe na psihičku dobrobit osobe samo ako su odnosi roditelja i djece pozitivni.

1.3. Neke odrednice motivacije za roditeljstvo

Prema Berk (2008), odluka o imanju djece pod utjecajem je složenog sklopa činitelja, a neki od njih su financijske okolnosti, osobne i vjerske vrijednosti, zdravstveno stanje i obitelj djetinjstva. Smojver-Ažić i sur. (2020) ističu kako se mladi sve kasnije osamostaljuju, dulje školuju i više su izloženi nestabilnim karijerama tako da se sve više odgađa dob rađanja, dok Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode kako ekonomske prilike kod ljudi općenito djeluju na odluku o roditeljstvu. Ističu kako npr. napredovanje u karijeri ili podstanarstvo mogu izazvati negativnu odluku o roditeljstvu. Gormly (1987) putem istraživanja sa studentima dolazi do brojnih čimbenika za koje mladi navode da utječu na njihovu odluku i vrijeme za roditeljstvo, a to su: financijska stabilnost, bračna stabilnost, emocionalna spremnost da se skrase, ostvarenje željenih ciljeva u karijeri, upoznavanje prave osobe, završetak željene razine obrazovanja, potreba za novim izazovom u životu, trenutna događanja u svijetu i neposrednoj okolini.

Litton Fox i sur. (1982; prema Čudina-Obradović i Obradović, 1999) razvili su teoretski model socijalizacije za fertilitet. Ovaj model smatra kako bitnu ulogu u fertilitetnom ponašanju ima pet sastavnica: socijetalne varijable, obitelj djetinjstva, institucionalni kontekst socijalizacije, značajke pojedinca i utjecaj interpersonalne socijalizacije. Najveća se važnost pridaje obitelji djetinjstva kao središnjem socijalizacijskom utjecaju i članovima obitelji kao najvažnijim agensima socijalizacije. Prema mišljenju Litton Foxa i sur. (1982; prema Čudina-Obradović i Obradović, 1999), razumijevanje motivacije za roditeljstvo moguće je samo ako se razumije oblik socijalizacije koji su osobe kao djeca iskusile u obitelji djetinjstva.

Socijetalne varijable obuhvaćaju sve društveno-političke uvjete u kojima se odvija proces socijalizacije pojedinca (ekonomske prilike, događanja u zemlji, nacionalna socijalna politika, sustav vrijednosti u društvu, dominantna religija, omjer urbanog i ruralnog stanovništva u zemlji itd.). Institucionalni kontekst socijalizacije čine crkva i religioznost, škola, radna okolina i masovni mediji. Kada su u pitanju varijable koje pozitivno djeluju na motivaciju za roditeljstvo, smatra se kako crkva i religioznost djeluju najjače. Gerson (1983) je u istraživanju utvrdila značajnu povezanost između religioznih mladih sudionika i motivacije za roditeljstvo i tako potkrijepila tvrdnje kako većina religija zagovara rađanje djece kao vrlinu. Petani i Babačić (2010) smatraju da su religiozni ljudi u Hrvatskoj vrlo motivirani za roditeljstvo i da žele imati veći broj djece nego što je prosjek hrvatskog stanovništva, dok su Smojver-Ažić i sur. (2020) istraživali povezanost religioznosti i motivacije za roditeljstvo te došli do rezultata da je religioznost općenito pozitivno povezana s motivacijom za roditeljstvo.

Prema rezultatima do kojih dolaze, religioznost je pozitivno povezana sa svim vrstama motivacije za roditeljstvo, a najviše s fatalističkom.

Značajke pojedinca uključuju: težnju reprodukciji, tradicionalizam ili modernizam u percepciji spolnih uloga, standarde u seksualnom ponašanju, stupanj spolnoga iskustva, osobine ličnosti, sustav vrijednosti itd. (Litton Fox i sur., 1982; prema Čudina-Obradović i Obradović, 1999). Interpersonalna socijalizacija uključuje socijalni pritisak i utjecaj bračnoga partnera. Pretpostavlja se snažan utjecaj prijatelja i vršnjaka koji svojim informacijama ili stavovima mogu djelovati na oblikovanje i promjenu stavova druge osobe te na podilaženje socijalnom pritisku i „modi“ da se ima ili nema djecu.

Varijable koje sačinjavaju obitelj djetinjstva jesu: struktura obitelji, utjecaj roditelja i braće kao agensa socijalizacije, vrsta odnosa između roditelja i djeteta te obiteljska klima (Litton Fox i sur., 1982; prema Čudina-Obradović i Obradović, 1999). Najveća važnost pridaje se veličini obitelji, dobnoj razlici među djecom te redosljedu rođenja. Posebno se ističe kako će djeca uz intenzivne tople odnose s roditeljima lakše usvajati obiteljski sustav vrijednosti. Prema Darling i Steinberg (1993) roditeljski postupci imaju direktan utjecaj na razvoj čitavog niza specifičnih dječjih ponašanja, od ponašanja za stolom do akademskih postignuća, stjecanja određenih životnih vrijednosti ili visokog samopoštovanja. Maleš i Kušević (2011) roditeljski odgojni stil definiraju kao „zbir roditeljskih stavova prema djetetu“ i „emocionalnu klimu unutar koje se odvijaju različiti roditeljski postupci“.

Kako navode Delač Hrupelj i sur. (2000) istraživači obiteljskih odnosa identificirali su četiri stila roditeljskog odgoja koji se razlikuju na osnovi dviju dimenzija. Prva dimenzija emocionalna su toplina i briga, a druga je dimenzija stupanj zahtjevnosti i kontrole djetetovog ponašanja. Darling i Steinberg (1993) emocionalnost su objasnili kao dimenziju koja se još naziva podrškom, toplinom, prihvaćanjem, osjetljivošću i njegovanjem. Na jednom kraju te dimenzije nalazi se emocionalna toplina i prihvaćanje djeteta, a na drugom hladnoća i odbacivanje djeteta. Emocionalno topli roditelji svojoj djeci pružaju podršku, razumijevanje, brigu i pažnju, uvažavaju njegovu perspektivu i osjećaje. Također, objašnjavaju svoje odluke, pohvaljuju i ohrabruju dijete. S druge strane, emocionalno hladni roditelji odbacuju svoje dijete, neprijateljski su raspoloženi prema njemu i pokazuju uglavnom negativne emocije u kontaktu s njime. Dimenzija kontrole odnosi se na postupke koje roditelji koriste da bi utjecali na djetetovo ponašanje i promijenili ga. Na jednom kraju ove dimenzije nalaze se roditelji koji imaju čvrstu kontrolu nad djetetom, a s druge oni koji imaju slabu kontrolu nad djetetovim

ponašanjem. Kontrola se još može podijeliti na psihološku i bihevioralnu, pri čemu je bihevioralna povezana s pozitivnim, a psihološka s negativnim razvojnim ishodima djeteta.

Prema Jovanović (2007), većina istraživanja, bez obzira na kulturološke različitosti, razlikuje četiri osnovna stila roditeljskoga odgoja, a to su: autoritarni, autoritativni, indiferentni i permisivni odgojni stil. Svaki od njih ima svoje posebnosti i svoje specifične razvojne posljedice. Autoritarne roditelje Delač Hrupelj i sur. (2000) i Jovanović (2007) opisuju kao vrlo zahtjevne, a njihov odgoj kao strogi i kruti. Takvi roditelji disciplinu postižu prijetnjama i kaznama, od djece traže poslušnost i bezuvjetno pokoravanje njihovom autoritetu. Ne dopuštaju dovođenje njihovih odluka u pitanje te im daju premalo topline, u strahu da ih ne razmaze. Pojam autoritarnog roditelja potrebno je razlikovati od autoritativnog. Prema Delač Hrupelj i sur. (2000) autoritativni su roditelji prema djeci topli, podržavajući i dosljedni u svojim zahtjevima. Istovremeno postavljaju velike zahtjeve i nadzor, ali pružaju i veliku podršku i toplinu. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) roditelji u takvom stilu odgoja imaju ulogu savjetnika, a ne „kontrolora“. Indiferentan roditeljski stil još se naziva zanemarujući roditeljski stil. Prema Jovanović (2017), indiferentni roditelji postavljaju vrlo malo zahtjeva i imaju slabu kontrolu, no isto tako, djeci pružaju i vrlo malo pažnje i emocionalne podrške te nisu osobito zainteresirani za njihove probleme. Na kraju, četvrti je roditeljski stil permisivni ili popustljivi roditeljski stil. Prema Delač Hrupelj i sur. (2000) permisivni roditelji emocionalno su topli i pokazuju mnogo brige za dijete, ali postavljaju premalo granica i provode slabu kontrolu. Prema Jovanović (2007) previše su popustljivi te pristaju na sve djetetove zahtjeve.

Berk (2008) ističe kako su mnoga istraživanja pokazala da onda kada roditelji svoje zahtjeve postavljaju na topao i blag način, a granice provode dosljedno, djeca spremnije surađuju, tako da se autoritativno roditeljstvo često smatra najpoželjnijim roditeljskim stilom. Jovanović (2007) navodi kako su istraživanja pokazala da djeca odrasla u takvom odgojnom ozračju ostvaruju bolji školski uspjeh, samopouzdana su, slobodna, društvena i otvorena. Roditeljski stilovi i dimenzije važni su i jer, prema Ahlberg i Sandnabba (1998), visoka podrška roditelja vodi do veće sličnosti u ponašanju između roditelja i djece. Grusec i Danyliuk (2014) ističu kako je jedan odgovor na pitanje zašto se roditelji ponašaju na određen način kada odgajaju djecu, taj da modeliraju ponašanja vlastitih roditelja jer su naučili kako odgajati na temelju toga kako su i sami bili odgajani.

Rabin i Greene (1968) u svome su istraživanju ispitivali studente jednog američkog sveučilišta, a rezultati su pokazali da su osnovni motivi za roditeljstvom kod muškaraca narcističke prirode, a kod žena fatalističke. Također, utvrdili su kako način na koji su roditelji tretirali djecu može utjecati na djetetove predodžbe i motivaciju za roditeljstvo. Osim toga, otkrili su negativnu korelaciju između altruistične motivacije i odbijajućih roditelja te altruistične motivacije i zahtjevnih roditelja. Pozitivnu korelaciju otkrili su između odbijajuće majke i narcističke motivacije te zahtjevnih roditelja i narcističke motivacije. Također navode kako žene koje percipiraju svoje roditelje kao brižne, naglašavaju altruističnu motivaciju za roditeljstvo. Istu motivaciju naglašavaju i muškarci, ali kod žena je to posebno izraženo. Na kraju, oni koji percipiraju roditelje kao odbijajuće ili zahtjevne, stavljaju naglasak na narcističku motivaciju za roditeljstvo.

Istraživanje Tucak-Junaković i Ahmeti (2012) u Hrvatskoj, ispitivalo je vrstu motivacije ljudi koji su već roditelji te se nastojalo utvrditi postoje li spolne i dobne razlike u motivaciji za roditeljstvo. Kod žena je najviše bila razvijena altruistična motivacija, dok su muškarci imali najizraženiju instrumentalnu motivaciju. Efekt dobi nije se pokazao značajnim ni za jednu vrstu motivacije. Općenito je najizraženija bila altruistična motivacija, zatim fatalistička, instrumentalna, a najmanje izražena narcistička motivacija. Sudionici ovoga istraživanja bile su odrasle osobe, a autori smatraju kako bi se altruistični motivi i trebali pojačavati s dobi, kao odraz sazrijevanja i rastuće spremnosti pojedinca da pruži zaštitu, žrtvuje se i brine o pripadnicima mlađih naraštaja. Važno je naglasiti kako je ovo istraživanje provedeno retrospektivno jer se nisu ispitivali razlozi zbog kojih sudionici žele postati roditeljima, nego zbog kojih su željeli postati roditelji djece koju već imaju. Stoga je na njihove odgovore moglo utjecati i njihovo dosadašnje iskustvo roditeljstva. Autorice su isto istraživanje provele i sa studentima, a altruistični motivi bili su izraženiji kod djevojaka nego kod mladića. Kapor-Stanulović (1984; prema Petani i Babačić, 2010) također je utvrdila da su kod odraslih muškaraca i žena najzastupljeniji altruistični motivi, a nakon njih fatalistički. Isto je utvrdila i kod adolescenata i studenata kod kojih su altruistični motivi bili na prvom mjestu, a zatim fatalistički. Na trećem je mjestu kod muških studenata bila narcistička motivacija, a na četvrtom instrumentalna, dok je kod studentica na trećem mjestu bila instrumentalna, a na četvrtom narcistička motivacija.

Lacković-Grgin (2011) zaključila je da se altruistični motivi povećavaju s dobi. To objašnjava činjenicom da osoba s godinama postaje spremnija brinuti se o mlađem naraštaju i pružiti sigurnu zaštitu. Ističe kako je stručna sprema u negativnoj vezi s altruističnom

motivacijom, što znači da što je niža stručna sprema osobe, viša je altruistična motivacija. Autorica dolazi i do podatka da što je narcistička motivacija veća, to je obrazovanje niže, što može ukazivati na to da niže obrazovani imanjem djece pokazuju svoje reproduktivne potencijale i na taj način možda kompenziraju osjećaj neadekvatnosti u društvu koje cijeni obrazovanje. Najvažnije im je dokazati se kao otac i majka, odnosno kao muško i žensko. Autorica također ističe kako se ljudi teško izjašnjavaju o razlozima zbog kojih žele ili ne žele imati djecu. Kako je roditeljstvo u većini kultura vrlo poželjna uloga odrasle osobe, sudionici mogu davati socijalno poželjne odgovore, a neki možda niti ne žele dati odgovore jer je motivacija za roditeljstvo intimno područje o kojem neki ljudi nerado govore.

Prema Petani i Babačić (2010), altruistični motivi su kod studenata na prvom mjestu, a zatim slijede fatalistički. Rezultati njihova istraživanja sa studentima i studenticama u Zadru pokazuju da je altruistična motivacija izraženija kod studentica u odnosu na studente. Također, navode kako je poželjan broj djece u svijetu dvoje, jednako kao i u Hrvatskoj. Više djece u Hrvatskoj žele imati stariji, manje obrazovani, ljudi koji stanuju na ruralnim područjima i religiozni ljudi. Istraživanje Soleše-Grižak i Fazlagić (2013) također je pokazalo da sudionici u najvećem broju iskazuju iskrenu ljubav prema djeci i potrebu da se njeguje dijete – altruističnu motivaciju za roditeljstvo. Kod najvećeg broja studenata bila je prisutna altruistična motivacija, zatim fatalistička, instrumentalna i na kraju narcistička. Reić Ercegovac i Kardum (2012) kod studenata su utvrdile visoku želju za roditeljstvom u budućem životu te su njihovi odgovori na upitniku motivacije za roditeljstvom pokazali da im je najbliža fatalistička i instrumentalna motivacija.

Gormly je 1987. godine također istraživao motivaciju za roditeljstvo među studentima te došao do rezultata da su financijska, bračna i emocionalna stabilnost najvažniji faktori koji utječu na odluku mladih ljudi za roditeljstvo i vrijeme kada će to biti. Najčešći odgovor na pitanje koliko djece studenti žele u budućnosti, bio je dvoje. U želji za djecom nisu pronađene nikakve razlike između muškog i ženskog spola. Razlike među muškim i ženskim sudionicima utvrđene su u nekim čimbenicima koji utječu na vrijeme odluke za roditeljstvo. Tako puno veći postotak žena nego muškaraca želi najprije ostvariti karijeru te je ženama puno važnije ostvariti se kao roditelj nakon što dobro upoznaju drugu osobu. Autor zaključuje kako će visoko obrazovane žene češće odgoditi majčinstvo nego niže obrazovane.

Čudina-Obradović i Obradović (2006) ističu kako je jedno od važnih pitanja na području socijalizacije imaju li na životne planove pojedinca u mladosti veći utjecaj obitelj ili vršnjaci.

Navode kako se na temelju dosadašnjih istraživanja može zaključiti da će najveći utjecaj imati sustav u kojem je pojedinac najviše i najintimnije uključen. Simons i sur. (1992) u svome su istraživanju došli do rezultata kako odgajanjem roditelji prenose svoja uvjerenja o odgoju na djecu, dok je prema Gersonu (1983), percipirana sreća iz ranog obiteljskog života značajno povezana sa željom za djecom. Harris (2005; prema Chasiotis i sur., 2006) dolazi do spoznaje kako brižna ponašanja starijeg brata ili sestre mogu biti izazvana postojanjem mlađeg. Postojanje mlađeg brata ili sestre u djetinjstvu tako može biti povezano sa željom za roditeljstvo jer dovodi do pozitivnijeg i brižnijeg odnosa prema djeci na svjesnoj razini. Autor navodi kako to ne treba nužno biti interakcija s mlađom braćom, već i s udaljenijim rođacima ili čak s nekim tko djetetu nije u rodu. Ahlberg i Sandnabba (1998) pronalaze sličnost između kvalitete odnosa koji je majka imala sa svojom majkom u djetinjstvu i odnosa koji razvija prema vlastitom djetetu. Rezultati vezani uz očeve su suprotni, angažirani očevi često su imali slabo angažirane očeve. Očevi se poistovjećuju s vlastitim očevima, ali to je često model koji im služi za prikaz onoga kakvi roditelji ne bi željeli biti. Čini se da su očevi važni modeli svojim sinovima, a majke kćerima.

Na temelju dosadašnjih istraživanja može se zaključiti kako na motivaciju za roditeljstvo utječu brojni faktori, koji su u stalnoj interakciji s okolinom. Unatoč tome, motivacija za roditeljstvo još je uvijek područje koje istraživači smatraju nedovoljno ispitanim i općenito slabo zastupljenim.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati motivaciju za roditeljstvo mladih i važnost nekih faktora za odlučivanje o roditeljstvu i motivaciju za roditeljstvo. U skladu s ciljem, postavljeni su sljedeći problemi istraživanja i pripadajuće hipoteze.

1. Ispitati postoje li razlike u motivaciji za roditeljstvo s obzirom na spol i religioznost sudionika.

Na temelju dosadašnjih istraživanja očekuje se da će kod žena biti izraženiji altruistični motivi, dok će kod muškaraca biti izraženiji fatalistički motivi. Nadalje, očekuje se da će religiozniji sudionici imati izraženiju fatalističku motivaciju u odnosu na nereligiozne.

2. Ispitati u kojoj su mjeri neki faktori važni sudionicima, a u kojoj mjeri im neki faktori predstavljaju izvor zabrinutosti pri odlučivanju o roditeljstvu.

Očekuje se da će sudionicima pri odlučivanju o roditeljstvu biti najvažniji odabir partnera te riješeno financijsko i stambeno pitanje, a da će ih ti faktori istovremeno i najviše brinuti.

3. Ispitati povezanost između motivacije za roditeljstvo studenata te procjene roditeljskog ponašanja njihovih roditelja i broja braće/sestara s kojima su odrastali.

Očekuje se da će sudionici koji procjenjuju da su njihovi roditelji bili više podržavajući imati i izraženije altruistične motive za roditeljstvo te da će sudionici koji su odrastali s više braće/sestara i sami željeti imati više djece.

3. METODOLOGIJA

3.1. Sudionici i postupak

U istraživanju je sudjelovalo 213 sudionika, studenata i studentica različitih fakulteta iz Hrvatske prosječne dobi 21,72 godine ($SD=2,248$; min=18, max=34). U tablici 1. prikazana je struktura sudionika s obzirom na godinu studija i neke karakteristike obitelji odrastanja.

Tablica 1.
Struktura uzorka sudionika istraživanja

		<i>N</i>	%
Spol	Ž	110	51,6
	M	103	48,4
Godina studija	1.	51	23,9
	2.	47	22,1
	3.	37	17,4
	4.	23	10,8
	5.	40	18,8
	Apsolventi	15	7,0
Braća/sestre	Da	198	93
	Ne	15	7
Struktura obitelji	Dvoroditeljska	203	95,3
	Jednoroditeljska	7	3,3
	Nešto drugo	3	1,4
	<i>N</i>	213	

Sudionici su u istraživanju sudjelovali *online* ispunjavajući upitnik kreiran preko *Google forms* aplikacije. Do sudionika se dolazilo na način da se upitnik prosljeđivao studentskim grupama i pojedincima putem društvenih mreža koji su također prosljeđivali upitnik drugim studentima poznanicima. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno.

3.2. Instrumenti

Osim općih podataka (dob, spol, fakultet koji pohađaju), upitnik je uključivao pitanja vezana uz neke karakteristike obitelji odrastanja (jesu li sudionici jedinci/jedinice ili su odrastali s braćom/sestrama i, ako da, s koliko njih te jesu li odrastali s oba roditelja ili s jednim).

Sudionici su također odgovorili na pitanje jesu li religiozni te, ako jesu, koliko im je vjera važna u životu (na skali od 1 do 5).

Drugi dio upitnika uključivao je pitanja koja su se odnosila na planove vezane za roditeljstvo (imaju li želju u budućnosti imati dijete/djecu, ako imaju, koliko djece te za koliko godina procjenjuju da će to biti). Sudionici su također procijenili koliko su im pojedini faktori osobno važni za donošenje odluke o imanju djeteta/djece (npr. stalan posao, riješeno stambeno pitanje, završena željena razina obrazovanja), a procjene su davali za ukupno osam tvrdnji na skali od 1 do 5. Nadalje, ispitano je i koliko su neki faktori izvor brige sudionicima kad razmišljaju o imanju djece, a svoju su razinu zabrinutosti na skali od 1 do 5 sudionici izrazili za ukupno osam tvrdnji, odnosno potencijalnih izvora zabrinutosti (npr. uspješnost snalaženja u ulozi roditelja, manje slobodnog vremena za sebe, mogućnost zapošljavanja i napredovanja u karijeri). Jedna tvrdnja odnosila se i na opću procjenu sudionika (na skali od 1 do 5) o tome koliko promjenu u dotadašnjem životu osobe, po njihovom mišljenju, predstavlja roditeljstvo.

Motivacija za roditeljstvo ispitana je skraćenom verzijom Skale motivacije za roditeljstvo (Lacković-Grgin i Vitez, 2002) kojom se ispituju četiri vrste motivacije za roditeljstvo prema Rabinu, a to su altruistična, instrumentalna, fatalistička i narcistička motivacija. Ova skala sadržavala je ukupno 21 tvrdnju, a sudionici su za svaki od navedenih razloga za imanje djece procijenili koliko se slažu da se odnosi na njih (procjene su davali na skali od 1 do 5). Prosječna procjena za svaku vrstu motivacije izračunata je kao prosjek procjena pripadajućih tvrdnji.

Za procjenu roditeljskog ponašanja vlastitih roditelja korišten je *Upitnik roditeljskog ponašanja* (URP-29, Brković, Keresteš, Kuterovac Jagodić i Greblo, 2012). Upitnik se sastoji od 29 tvrdnji koje ispituju tri globalne dimenzije roditeljskog ponašanja: Roditeljsku podršku (koja uključuje toplinu, autonomiju, induktivno rezoniranje i roditeljsko znanje), Restriktivnu kontrolu (koja uključuje kažnjavanje i intruzivnost) te Popustljivost. Za svaku tvrdnju, odnosno ponašanje, sudionici su na skali od 1 do 4 procjenjivali koliko je to ponašanje karakteristično za njihove roditelje (procjene su davali zasebno za majke, a zasebno za očeve), a prosječna procjena za svaku dimenziju roditeljskog ponašanja izračunata je kao prosjek procjena pripadajućih tvrdnji.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Planovi vezani uz roditeljstvo i motivacija za roditeljstvo s obzirom na spol i religioznost sudionika

U tablici 2. prikazani su odgovori sudionika na neka pitanja povezana s njihovim budućim planovima kad je riječ o roditeljstvu.

Tablica 1.
Odgovori sudionika vezani za planove o roditeljstvu

	<i>N</i>	<i>%</i>
1. Imaš li želju u budućnosti imati dijete/djecu?		
Da	176	82,6
Ne	10	4,7
nisam siguran/na	27	12,7
2. Ako da, koliko djece bi želio/željela imati?		
Jedno	23	11,9
Dvoje	101	52,3
Troje	40	20,8
više od troje	29	15
3. Ako da, kad otprilike procjenjuješ da će to biti?		
u sljedećih pet godina	38	19,7
za pet do deset godina	123	63,7
za više od deset godina	32	16,6

Odgovori sudionika vezani uz opće planove o roditeljstvu pokazali su kako većina sudionika ima želju za roditeljstvom u svom budućem životu, 27 sudionika nije sigurno, dok je samo 10 sudionika odgovorilo kako nema želju u budućnosti imati djecu. Imati dvoje djece najčešći je odgovor na pitanje sudionika o tome koliko bi djece željeli imati u budućnosti. Drugi odgovor po učestalosti je troje djece. Ukupno 29 sudionika željelo bi u budućnosti imati više od troje djece, dok njih 23 procjenjuje da bi u budućnosti željelo samo jedno dijete. Na pitanje kada otprilike procjenjuju da će to biti, više od polovice sudionika očekuje da će postati roditelji za pet do deset godina. Puno manji postotak sudionika priželjkuje djecu u sljedećih pet godina, dok najmanji broj sudionika procjenjuje da će imati djecu za više od deset godina.

Nema statistički značajnih razlika između djevojaka i mladića u odgovorima na prethodna pitanja, odnosno u planovima vezanima za roditeljstvo ($\chi^2_1=0,868$ ($df=2$), $p>.05$; $\chi^2_2=2,01$ ($df=3$), $p>.05$; $\chi^2_3=3,81$ ($df=2$), $p>.05$).

Ovakvi rezultati u skladu su s onime što se očekivalo. Bez obzira na kompleksnost današnjeg društva i brojne promjene, istraživanja pokazuju kako većina ljudi ipak želi imati djecu i postaje roditeljima. Prema Reić Ercegovac i Kardum (2012) te Gormly i sur. (1987), većina mladih ljudi priželjkuje imati djecu, dok ostali prihvaćaju ideju kako ne trebaju svi ljudi nužno biti roditelji. Dob u kojoj većina sudionika priželjkuje postati roditeljima poklapa se s rezultatima istraživanja autorice Lacković-Grgin (2011) koja ističe kako se optimalnom dobi za roditeljstvo danas smatra mlađa odrasla dob. Petani i Babačić (2010) u svome radu navode kako je poželjan broj djece u svijetu općenito, ali i u Hrvatskoj, dvoje djece, što se također poklapa s rezultatima ovog istraživanja. Gormly (1987) također u svome istraživanju dolazi do rezultata da mladi ljudi najčešće žele dvoje djece te ističe kako u istraživanju nisu pronađene razlike između muških i ženskih ispitanika, kada su u pitanju njihovi planovi i želje za roditeljstvo.

Nadalje, ispitano je i u kojoj su mjeri određene vrste motivacije zastupljene među sudionicima. Prosječne procjene pojedinih vrsta motivacije za cijeli uzorak te pouzdanosti skala prikazane su u tablici 3., a prosječne procjene s obzirom na spol te rezultati testiranja značajnosti razlika između djevojaka i mladića prikazani su na slici 1. i u tablici 4.

Tablica 2.

Prosječne procjene na pojedinim vrstama motivacije

Vrsta motivacije	<i>M</i>	<i>SD</i>	α
1. Altruistična motivacija	3,96	1,025	.91
2. Instrumentalna motivacija	2,21	0,957	.87
3. Fatalistička motivacija	2,54	1,109	.85
4. Narcistička motivacija	2,22	0,929	.78

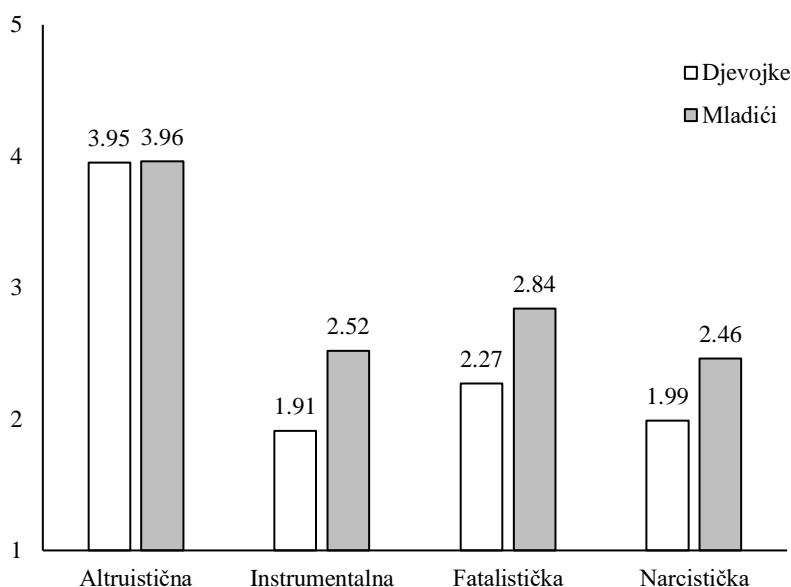
Daleko najizraženiji motivi za roditeljstvo općenito su altruistični motivi. Rezultati također pokazuju kako je druga po izražajnosti fatalistička motivacija za roditeljstvo. Kod sudionika najmanje su izraženi narcistički i instrumentalni motivi koji su po prosječnim procjenama gotovo jednako procijenjeni.

Rezultati o prevladavajućoj altruističnoj motivaciji u skladu su s rezultatima nekih do sada provedenih istraživanja (Petani i Babačić, 2010; Smojver Ažić, 2020; Soleša-Grijak i Fazlagić, 2013). Langdridge i sur. (2005) također su utvrdili kako je u većini zemalja primarni motiv za roditeljstvo davanje ljubavi i radost zbog nježne brige za dijete. Prema istraživanju Petani i Babačić (2010), altruistični su motivi kod studenata na prvom mjestu, a zatim slijede fatalistički, što je također u skladu s rezultatima ovog istraživanja. Thornton i Young-DeMarco (2001; prema Soleši-Grijak i Fazlagić, 2013) ističu kako rezultat fatalističke motivacije za roditeljstvo, koji je prisutan kod velikog broja mladih, ukazuje da je roditeljstvo zaista mnogim mladima osnovni životni cilj. S druge strane, Reić Ercegovac i Kardum (2012) u istraživanju su sa studentima došle do drugačijih rezultata koji pokazuju kako su studentima najbliže fatalistička i instrumentalna motivacija.

Izraženost pojedine vrste motivacije za roditeljstvo te rezultati testiranja značajnosti razlika u izraženosti pojedinih motiva s obzirom na spol sudionika prikazani su na slici 1. i u tablici 4.

Slika 1.

Izraženost pojedinih vrsta motivacije za roditeljstvo s obzirom na spol

Tablica 3.*Prosječne procjene na pojedinim vrstama motivacije s obzirom na spol i rezultati t-testa*

Vrsta motivacije	Djevojke		Mladići		<i>t-test</i> (<i>df</i> =211)
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
1. Altruistična motivacija	3,95	1,144	3,96	0,888	0,06
2. Instrumentalna motivacija	1,91	0,843	2,52	0,973	4,90**
3. Fatalistička motivacija	2,27	1,045	2,84	1,102	3,92**
4. Narcistička motivacija	1,99	0,868	2,46	0,933	3,85**

Napomena. ** - $p < .001$.

Dobiveni rezultati pokazali su da na svim vrstama motivacije, osim na altruističnoj, postoje statistički značajne razlike između mladića i djevojaka. Kod mladića su uočene više procjene za instrumentalne, fatalističke i narcističke motive. U altruističnoj motivaciji mladići i djevojke gotovo su jednaki, stoga hipoteza koja predviđa da će kod žena biti najizraženiji altruistični, a kod muškaraca fatalistički motivi, nije potvrđena. Kada su u pitanju razlike među spolovima u motivima za roditeljstvo, dosadašnja istraživanja došla su do drugačijih rezultata te se oni razlikuju od istraživanja do istraživanja. Tucak-Junaković i Ahmeti (2012) i Soleša-Grijak i Fazlagić (2013) dolaze do zaključka kako su altruistični motivi izraženiji kod djevojaka nego kod mladića. Ovakav rezultat Tucak Junaković i Ahmeti (2012) objašnjavaju kao posljedicu razlika u procesu socijalizacije rodnih uloga, u kojem se kod žena veći naglasak stavlja na empatiju i brigu za druge.

Da su fatalistični, instrumentalni i narcistički motivi izraženiji kod muškaraca pokazuju i neka prijašnja istraživanja, ali rezultati nisu sasvim dosljedni. Muškarci su u spomenutim istraživanjima pokazali jaču fatalističku motivaciju nego žene (kao i u ovom istraživanju), dok u instrumentalnoj i narcističkoj nije bilo značajnih spolnih razlika. Tucak Junaković i Ahmeti (2012) došle su do rezultata da je instrumentalna motivacija značajno izraženija kod muškaraca, a Rabin je (1965) utvrdio da su osnovni motivi za roditeljstvo kod muškaraca motivi narcističke prirode, a kod žena fatalističke. Ove rezultate treba promatrati imajući u vidu da njegovo istraživanje ipak obuhvaća sjevernoameričku kulturu polovinom prošlog stoljeća.

Također, izračunata je i povezanost između pojedinih motiva i religioznosti sudionika, pri čemu je 127 (59, 6%) sudionika izjavilo da je religiozno, 53 (24,9 %) da nije, a 33 (15,5 %)

da nije sigurno. Za potrebe daljnje analize posljednje dvije kategorije spojene su u jednu, a rezultati usporedbe po pojedinim motivima prikazani su u tablici 5.

Tablica 4.

Prosječne procjene na pojedinim vrstama motivacije s obzirom na religioznost sudionika

Vrsta motivacije	Religiozni sudionici		Sudionici koji nisu religiozni ili nisu sigurni		<i>t-test</i> (<i>df</i> =211)
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
1. Altruistična motivacija	4,34	0,772	3,39	1,089	6,22**
2. Instrumentalna motivacija	2,35	0,959	1,99	0,917	4,36**
3. Fatalistička motivacija	2,91	1,057	2,02	0,967	7,50**
4. Narcistička motivacija	2,43	0,875	1,89	0,915	2,74**

Napomena. ** - $p < .001$.

Kad je riječ o razlikama između sudionika koji su religiozni i onih koji nisu i/ili nisu sigurni, dobiveni rezultati ukazuju da postoje razlike u izraženosti sva četiri motiva pri čemu su prosječne procjene religioznih sudionika više. Ovakvi rezultati u skladu su s rezultatima istraživanja Petani i Babačić (2010) da su religiozni ljudi u Hrvatskoj vrlo motivirani za roditeljstvo te žele imati veći broj djece nego što je prosjek hrvatskog stanovništva. Čudina Obradović i Obradović (2003), Berk (2008) i Smojver Ažić i sur. (2020) također se slažu kako je religioznost općenito pozitivno povezana s motivacijom za roditeljstvo. U istraživanju Smojver-Ažić i sur. (2020) sve vrste motivacije za roditeljstvom bile su povezane s religioznošću, kao i u ovom istraživanju. Ovakvi rezultati mogu se povezati s religijom kao sustavom vrijednosti koji je usmjeren prema važnim pitanjima vjernika kao što je roditeljstvo. U istraživanju Smojver-Ažić i sur. (2020) religioznost je najviše pozitivno povezana s fatalističkom motivacijom. Potvrđena je hipoteza kako će religioznost biti pozitivno povezana s motivacijom za roditeljstvo, ali se odbacuje predviđanje da će religiozne osobe imati najviše izraženu fatalističku motivaciju s obzirom da je ta vrsta motivacije druga po izraženosti među sudionicima ovog istraživanja.

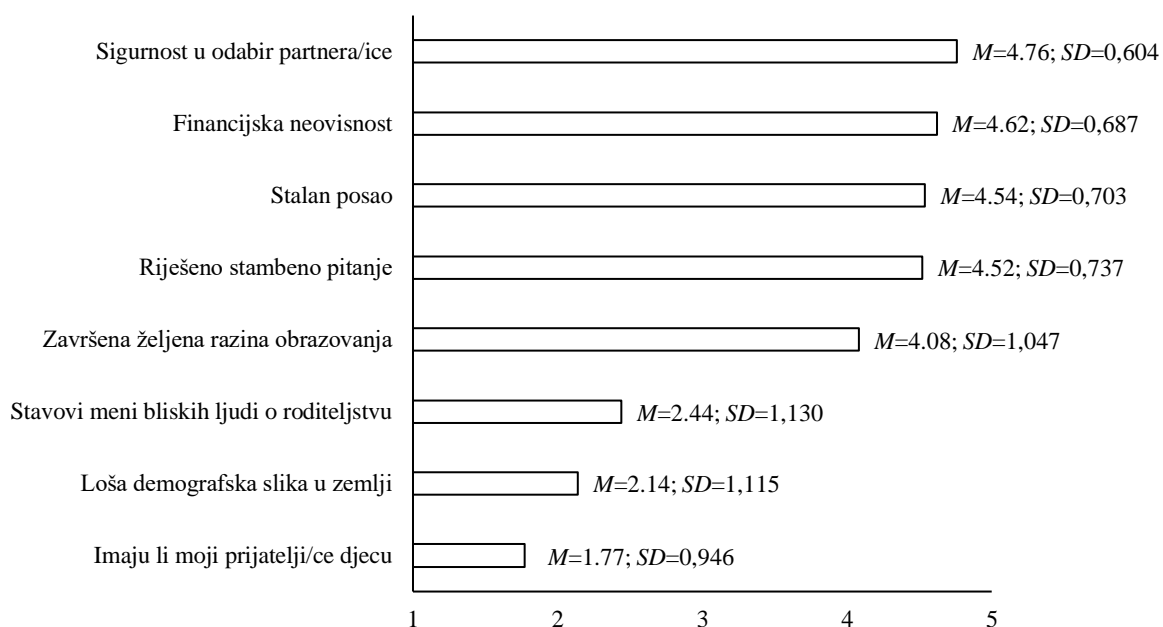
Percepcija nekih aspekata roditeljstva i motivacija za roditeljstvo

Sudionici ovog istraživanja općenito procjenjuju kako roditeljstvo izrazito mijenja dotadašnji život osobe (prosječna procjena na ovoj tvrdnji je $M=4,51$; $SD=0,656$), pri čemu nema razlike u procjenama djevojaka i mladića.

Kad je riječ o važnosti nekih faktora koji mogu biti važni u procesu odlučivanja o roditeljstvu te nekih briga koje se u tom procesu mogu javiti, prosječne procjene sudionika prikazane su na slici 2. i u tablici 6. (pri čemu su u tablici 6, osim prosječnih vrijednosti na razini cijelog uzorka, zasebno prikazani i prosječni rezultati djevojaka i mladića jer u tom slučaju postoje određene statistički značajne razlike).

Slika 2.

Procjene osobne važnosti pojedinih faktora za donošenje odluke o roditeljstvu

Od ponuđenih faktora koji mogu biti potencijalno važni u procesu odlučivanja za roditeljstvo, sudionici najvažnijim smatraju sigurnost u odabir partnera/ice. Vrlo bliska vrijednost po važnosti tom faktoru je i onaj financijske neovisnosti, a slijede ga stalan posao i riješeno stambeno pitanje. Zatim, u sredini se po važnosti nalazi završena željena razina obrazovanja, dok su sudionicima manje važni faktori koji mogu utjecati na odluku o imanju djece stavovi njima bliskih ljudi o roditeljstvu, loša demografska slika u zemlji te imaju li njihovi prijatelji/ice djecu, što je najmanje procijenjen faktor po važnosti.

Tablica 5.*Prosječne procjene izvora osobne zabrinutosti pri odlučivanju o roditeljstvu*

Izvor brige	Cijeli uzorak		Djevojke		Mladići		<i>t-test</i> (<i>df</i> =211)
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
1. Uspješnost snalaženja u ulozi roditelja	3,69	1,098	3,85	1,085	3,52	1,092	2,15*
2. Manje slobodnog vremena za sebe	3,08	1,132	3,11	1,155	3,04	1,111	0,51
3. Na kakav svijet dijete dolazi (npr. pandemije, sukobi, zagađenje)	3,49	1,196	3,73	1,133	3,23	1,214	3,07**
4. Financijski izdaci vezani uz dijete/djecu	3,57	1,170	3,83	1,116	3,29	1,169	3,42**
5. Mogućnost zapošljavanja i napredovanja u karijeri	2,81	1,150	3,15	1,172	2,46	1,017	4,57**
6. Manje vremena za druženje s partnerom/icom	2,92	1,115	2,98	1,149	2,85	1,079	0,83
7. Promjena života zbog roditeljstva	3,27	1,197	3,40	1,213	3,13	1,169	1,68
8. Tko će brinuti o djetetu dok su roditelji na poslu	3,38	1,189	3,28	1,242	1,48	1,128	-1,19
Opća razina zabrinutosti (prosjek procjena svih prethodnih čestica)	3,28	0,784	3,42	0,806	3,13	0,733	2,75**

Napomena. * - $p < .05$; ** - $p < .01$.

Razlike između mladića i djevojaka u procjenama faktora koji njih osobno brinu kad razmišljaju o imanju djeteta/djece dobivene su u slučaju zabrinutosti oko uspješnosti snalaženja u ulozi roditelja, zatim brige oko toga na kakav svijet bi dijete došlo, oko financijskih izdataka povezanih s imanjem djece te oko mogućnosti zapošljavanja i napredovanja u karijeri. Sve dobivene razlike idu u smjeru veće zabrinutosti među djevojkama, a one također izražavaju i veću opću razinu zabrinutosti.

Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode kako ekonomske prilike općenito djeluju na odluku o roditeljstvu. Ističu kako će napredovanje u karijeri i podstanarstvo izazvati negativnu odluku o roditeljstvu. Autori također ističu kako djeca zahtijevaju od roditelja ulaganje novca i puno vremena što dovodi do smanjene sposobnosti zarađivanja izvan kuće, osobito kod majki. Takvim se razlozima može objasniti povećana zabrinutost žena oko financijskih izdataka povezanih s djecom. Gormly (1987) također navodi financijsku stabilnost kao važan faktor pri odluci za roditeljstvo. U svojoj studiji kao razliku između muškaraca i žena pronalazi to što bi žene više od muškaraca odgađale roditeljstvo sve dok ne postignu svoje ciljeve u karijeri. Takav je rezultat u skladu s ishodima ovog istraživanja, ali i s nekim drugim studijama (npr. Čipin, 2011; Kušević, 2013) koje su otkrile da žene s višim obrazovnim

postignućem imaju veću vjerojatnost da će odgoditi roditeljstvo i da je kod žena općenito vjerojatnije da će htjeti odgoditi roditeljstvo. Povezanost zabrinutosti žena oko uspješnosti snalaženja u ulozi roditelja i želje za rađanjem djece potvrdili su Mynarska i Rytel (2020), ali i utvrdili kako su žene spremne suočiti se s izvorima brige. Miller (2015; prema Mynarska i Rytel, 2020) sugerira kako bi se pozitivna povezanost mogla odraziti u obliku altruističnog straha, koji nije strah za vlastitu sigurnost, nego strah za dobrobit i sigurnost drugih, u ovom slučaju buduće djece. Čudina-Obradović i Obradović (1999) navode istraživanja Sharon Houseknecht (1987.) i Rindfuss i sur. (1988.) koja također ukazuju kako žene kao jedan od razloga apstinencije od djece iznose strah i sumnju u svoje roditeljske sposobnosti. U spomenutim istraživanjima muškarci su bili oni koji su iznosili brige oko toga na kakav bi svijet dijete došlo, dok su u ovom istraživanju to žene.

Može se pretpostaviti kako žene općenito osjećaju veći pritisak jer se od njih posebno u prvim mjesecima djetetova života očekuje veća angažiranost oko djeteta, nego što se očekuje od očeva. Briga oko toga na kakav svijet dijete dolazi može se pripisati trenutnim događajima u neposrednoj okolini, ali i svijetu koji je suočen s pandemijom, potresima i ratnim zbivanjima, koje žene moguće dublje proživljavaju. Poznato je kako žene kao majke oko više toga brinu, dok je za muškarce više karakterističan zaigrani pristup djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Provjereno je i postoji li povezanost između opće razine zabrinutosti mladih kad razmišljaju o roditeljstvu te pojedinih motiva za roditeljstvo, a korelacije su prikazane u tablici 7. (opća razina zabrinutosti izračunata je kao prosjek svih tvrdnji koje se odnose na potencijalne izvore brige).

Tablica 6.
Korelacije opće razine zabrinutosti oko roditeljstva i pojedinih vrsta motivacije

Vrsta motivacije	Opća razina zabrinutosti
1. Altruistična motivacija	-.274**
2. Instrumentalna motivacija	-.038
3. Fatalistička motivacija	-.278**
4. Narcistička motivacija	-.114

*Napomena. ** - $p < .01$.*

Korelacije prikazane u tablici 7. ukazuju na to da mladi koji izražavaju veću razinu zabrinutosti kad razmišljaju o roditeljstvu imaju niže procjene na altruističnim i fatalističkim

motivima, dok ostale korelacije nisu značajne. Kako raste zabrinutost, tako pada altruistična i fatalistička motivacija. Može se pretpostaviti kako ovakvi rezultati proizlaze iz činjenice da su ljudi kod kojih prevladava altruistična motivacija za roditeljstvo, oni koji su motivirani prvenstveno intrinzičnim motivima. Ljubav prema djeci i potreba da se za nekoga brinu važnija im je od bilo kakvih okolinskih faktora koji mogu stvoriti zabrinutost. Za osobe kod kojih prevladava fatalistička motivacija za roditeljstvo, općenito se smatra kako na roditeljstvo gledaju kao na ljudsku sudbinu. Dakle, može se pretpostaviti da, unatoč brigama, smatraju da je poželjno imati djecu jer to tako mora biti, to je za njih nešto što je ljudima predodređeno. S druge strane, narcistički motivi odnose se na očekivanje da će dijete povećati vrijednost roditelja i dokazati roditeljsku reproduktivnu sposobnost, dok instrumentalni motivi podrazumijevaju da je dijete roditelju instrument kojim će ostvariti određene životne ciljeve. Kod ovih dviju skupina motiva pokretač želje za roditeljstvom nije prvenstveno ljubav prema djeci niti uvjerenje da je ljudima predodređeno da ih imaju, stoga je moguće da oni pridaju veću važnost okolinskim faktorima koji mogu biti potencijalni izvori brige pri razmišljanju o roditeljstvu.

Motivacija za roditeljstvo i neke karakteristike obitelji odrastanja

U sklopu ovog dijela, motivacija za roditeljstvo analizirana je iz perspektive nekih karakteristika obiteljskog okruženja, točnije ispitan je odnos motivacije za roditeljstvo i procjene roditeljskog ponašanja vlastitih roditelja te odnos broja braće i sestara s kojima su sudionici odrastali sa željenim brojem djece.

U prvom dijelu analize izračunate su prosječne vrijednosti procjena roditeljskog ponašanja na tri globalne dimenzije roditeljskog ponašanja – roditeljskoj podršci, restriktivnoj kontroli i popustljivosti, kao i na subdimenzijama, a procjene majki i očeva prikazane su u tablici 8.

Tablica 7.
Prosječne procjene roditeljskog ponašanja

	Majka		Otac	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Roditeljska podrška (globalna dimenzija)	3,12	0,555	2,77	0,655
Toplina	3,35	0,643	2,95	0,779
Autonomija	3,26	0,652	3,07	0,740
Roditeljsko znanje	3,12	0,689	2,49	0,780
Induktivno rezoniranje	2,81	0,722	2,59	0,861
Restriktivna kontrola (globalna dimenzija)	2,28	0,630	1,96	0,625
Kažnjavanje	2,12	0,718	1,90	0,712
Intruzivnost	2,43	0,728	2,03	0,686
Popustljivost (globalna dimenzija)	2,35	0,672	1,41	0,482
	<i>N</i>	212	209	

Promatrajući prosječne rezultate majki i očeva općenito, uočljivo je kako su majke na svim dimenzijama roditeljskog ponašanja procijenjene s većim rezultatom nego očevi – na dimenziji podrške, ali i kontrole te popustljivosti. Očevi imaju nešto niže procjene, percipiraju se kao mnogo manje popustljivi, dok su u procjenama podrške i kontrole ipak nešto bliži procjenama majki.

Kako bi se provjerilo postoji li povezanost između pojedinih dimenzija roditeljskog ponašanja i motivacije za roditeljstvo, izračunate su korelacije koje su prikazane u tablici 9.

Tablica 8.
Korelacije dimenzija roditeljskog ponašanja i pojedinih vrsta motivacije

Vrsta motivacije	Roditeljska podrška		Restriktivna kontrola		Popustljivost	
	Majka	Otac	Majka	Otac	Majka	Otac
1. Altruistična motivacija	.375**	.323**	-.026	-.009	-.027	.047
2. Instrumentalna motivacija	.037	.190**	.248**	.290**	.037	.085
3. Fatalistička motivacija	.145**	.201**	.167**	.219**	-.016	.005
4. Narcistička motivacija	.093	.193**	.161**	.281**	.063	.083

Napomena. ** - $p < .01$.

Na temelju prikazanih korelacija može se općenito zaključiti da su procjene i majčine i očeve roditeljske podrške, ali i restriktivne kontrole većinom pozitivno povezane sa svim vrstama motivacije za roditeljstvo. Moguća pretpostavka takvog rezultata je da su njihovi roditelji općenito bili vrlo uključeni u njihov odgoj te na taj način doprinijeli motivaciji za roditeljstvo svoje djece. Potvrđena je povezanost podržavajućeg, toplog roditeljstva i altruistične motivacije za roditeljstvo, dok se odbacuje pretpostavka o negativnoj povezanosti restriktivnog odgoja u djetinjstvu i trenutnih altruističnih motiva kod ispitanika.

Takve pretpostavke postavljene su na temelju rezultata istraživanja Rabina i Greena (1968) koji smatraju da način na koji su roditelji tretirali djecu, može utjecati na djetetove predodžbe u odrasloj dobi, kao i na motivaciju za roditeljstvo. Gerson (1983) je također istaknuo kako su rezultati motivacije za roditeljstvo značajno povezani s iskustvom odgoja vlastitih roditelja i obiteljske sreće u djetinjstvu te kako je kod oba spola percipirana sreća u ranom obiteljskom životu značajno povezana sa željom za roditeljstvom.

Rabin i Greene (1968) u svome su istraživanju uočili negativnu korelaciju između altruistične motivacije i odbijajućih roditelja te također negativnu korelaciju zahtjevnih roditelja i altruistične motivacije. Rezultati su pokazali i pozitivnu korelaciju odbijajuće majke i narcističke motivacije te zahtjevnih roditelja i narcističke motivacije. Pozitivna korelacija uočena je između brižnog roditelja i altruistične motivacije jer žene i muškarci koji percipiraju svoje roditelje kao brižne, naglašavaju altruističnu motivaciju za roditeljstvo. Ovakav rezultat povezanosti brižnih roditelja i altruistične motivacije u skladu je i s rezultatima novijih istraživanja. Tako su Soleša-Grijak i Fazlagić (2013) također zaključile da ispitanici koji su zadovoljni odnosom koji su imali sa svojim roditeljima pokazuju veću altruističnu motivaciju za roditeljstvo. U istraživanju Petani i Babačić (2010) jedan je od ciljeva također bio utvrditi povezanost zadovoljstva obiteljskim životom i motivacije za roditeljstvo. Najveća povezanost utvrđena je između zadovoljstva studenata obiteljskim životom i altruistične motivacije za roditeljstvo te zadovoljstva obiteljskim životom i fatalističke motivacije za roditeljstvo.

Još jedna karakteristika obiteljskog okruženja koja je ispitana u ovom istraživanju jest broj braće, tj. pitanje je glasilo jesu li sudionici jedino dijete u obitelji ili su odrastali s braćom/sestrama, a ako jesu, s koliko njih. Broj sudionika koji su jedinci/jedinice u uzorku je vrlo malen ($N=15$, odnosno 7 %), a većina sudionika je odrastala s braćom i/ili sestrama. Pritom je najviše njih ($N=102$, odnosno 51,8 %) odrastalo s jednim bratom ili jednom sestrom, trećina

ih je odrastala s dvoje braće/sestara ($N=66$, odnosno 33,5 %), manji dio s troje braće/sestara ($N=21$, odnosno 10,7 %), a najmanji broj sudionika je odrastao s četvero ili više braće/sestara ($N=8$, odnosno 4 %). S obzirom na to, provjereno je postoji li korelacija između broja braće/sestara s kojima su sudionici odrastali i broja djece koju bi željeli imati. Utvrđena je statistički značajna pozitivna korelacija između te dvije varijable (Spearmanov $\rho=.201$, $p<.01$), što znači da bi sudionici koji su odrastali s više braće/sestara željeli i sami imati više djece.

Objašnjenja ovakvih rezultata mogu se pronaći u literaturi. Kidwell (1981; prema Čudina-Obradović i Obradović, 1999) ističe kako je utjecaj braće i sestara na stavove prema roditeljstvu empirijski potvrđen, a Chasiotis i sur. (2006) potvrdili su kako postojanje mlađeg brata ili sestre u djetinjstvu može biti povezano sa željom za roditeljstvom jer dovodi do pozitivnijeg i brižnijeg odnosa prema djeci na svjesnoj razini. Buhr i sur. (2018) utvrdili su pozitivnu povezanost broja braće i sestara u djetinjstvu i željenog broja djece u budućnosti. Prema rezultatima njihovog istraživanja, što veći broj braće i sestara sudionik ima, tim veći broj djece očekuje u budućnosti. Najveća povezanost pronađena je između troje ili više braće i sestara i želje za imanjem troje ili više djece u budućnosti. Mladi sudionici najčešće su priželjkivali veličinu obitelji sličnu obitelji djetinjstva, posebno ako dolaze iz brojnih, velikih obitelji. Kao jedno od objašnjenja pozitivne korelacije obitelji djetinjstva i motivacije za roditeljstvo, Buhr i sur. (2018) navode prijenos obiteljskih vrijednosti i preferencija s roditelja na djecu.

Morosow i Kolk (2020) došli su do sličnih rezultata, ali i utvrdili kako je broj braće i sestara pozitivnije povezan s motivacijom za roditeljstvo prvorodne djece, nego s motivacijom njihove mlađe braće i sestara. Djevojke koje su odrastale s mlađom braćom i sestrama priželjkivale su više djece u budućnosti nego njihove mlađe sestre. Autori to objašnjavaju mogućnošću da su prvorodena djeca u obitelji podložna većem utjecaju roditelja, a ističu i rodno uvjetovana očekivanja kod kojih je moguće da se prvorodne žene suočavaju s jačim roditeljskim poticajem ili pritiskom da osnuju obitelj. Takav bi pritisak mogao biti manji za kasnije rođene kćeri, pogotovo ako njihove sestre već imaju dijete. Autori ističu i kako su ovakvi rezultati u skladu s idejama ranijih istraživanja čiji su rezultati pokazali da prvorodne žene usvajaju tradicionalne ženske rodne uloge u višem stupnju nego kasnije rođena ženska djeca u obitelji.

5. ZAKLJUČAK

Motivacija za roditeljstvo važno je područje ljudske motivacije koje prema mišljenju brojnih autora još nije dovoljno ispitano, kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu.

Provedeno je istraživanje s ciljem da se kod mladih utvrdi primarna vrsta motivacije za roditeljstvo, da se procijene faktori osobne važnosti i zabrinutosti pri odlučivanju za roditeljstvo te ispita postoji li povezanost motivacije za roditeljstvo pojedinca i njegovog iskustva s roditeljskim ponašanjem i obiteljskim okruženjem iz djetinjstva.

Istraživanjem je utvrđeno kako je kod svih sudionika najizraženija altruistična vrsta motivacije. Kada je riječ o razlikama između djevojaka i mladića, rezultati su pokazali kako nema razlike u izraženosti altruističke motivacije, dok su na svim drugim vrstama motivacije procjene mladića više. U istraživanju su navedeni i potencijalni izvori osobne zabrinutosti pri odluci za roditeljstvo, a rezultati pokazuju kako djevojke izražavaju općenito veću razinu zabrinutosti nego mladići. Pri procjeni roditeljskog ponašanja iz djetinjstva i trenutne motivacije za roditeljstvo sudionika, utvrđena je pozitivna povezanost majčine i očeve roditeljske podrške, ali i restriktivne kontrole sa svim vrstama motivacije za roditeljstvo. Moguće objašnjenje takvih rezultata jest da su njihovi roditelji općenito bili uključeni u njihov odgoj što može biti povezano s motivacijom za roditeljstvo. Također je utvrđeno kako bi sudionici koji su odrastali s više braće/sestara željeli i sami u budućnosti imati veći broj djece.

Važno je naglasiti kako su sudionici ovoga istraživanja bili svi studenti i studentice, koji su najvećim dijelom još uvijek ovisni o roditeljskoj pomoći i podršci. U usporedbi s nekima od dosad provedenih istraživanja, ovo je istraživanje obuhvatilo veći broj muških sudionika te su ženski i muški sudionici bili gotovo podjednako zastupljeni. Stoga se moglo doći do spoznaja koje se tiču razlika u motivaciji za roditeljstvo među muškim i ženskim sudionicima, pripadnicima studentske populacije. Bilo bi zanimljivo ovo istraživanje provesti i među sudionicima mlađe odrasle dobi koji su različitih razina obrazovanja. S obzirom na to da je velika većina sudionika ovog istraživanja odrastala s braćom i/ili sestrama, bilo bi poželjno uključiti i veći broj sudionika koji su odrastali kao jedinci.

LITERATURA

- Ahlberg, C. i Sandnabba, K. N. (1998). Parental Nurturance and Identification with Own Father and Mother: The Reproduction of Nurturant Parenting. *Infant and Child Development*, 7(4), 211–221.
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Brajša-Žganec, A. (2003) *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Naklada Slap.
- Buhr, P., Lutz, K. i Peter, T. (2018). The influence of the number of siblings on expected family size in a cohort of young adults in Germany. *Demographic Research*, 39(10), 315–336.
- Chasiotis, A., Hofer, J. i Campos, D. (2006). When does liking children lead to parenthood? Younger siblings, implicit prosocial power motivation, and explicit love for children predict parenthood across cultures. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology*, 4(2), 95–123.
- Čipin, I. (2011). Obrazovanje i fertilitet zaposlenih žena u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 20(1(111)), 25–46.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45–68.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (1999). Želja za djecom i apstinencija od djece: odrednice, korelati i mogućnosti društvene intervencije. *Revija za socijalnu politiku*, 6(3), 241-258.
- Darling, N. i Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496.
- Delač Hrupelj, J., Miljković, D., Lugomer Armano, G. i sur. (2000). *Lijepo je biti roditelj: priručnik za roditelje i djecu*. Creativa.
- Državni zavod za statistiku. (2021a). *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2021*. <https://web.dzs.hr/arhiva.htm>
- Državni zavod za statistiku. (2021b). *Statističke informacije 2021*. <https://web.dzs.hr/arhiva.htm>
- Eurostat. (2020). *Mean age of women at childbirth and at birth of first child*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00017/default/bar?lang=en>
- Gerson, M. J. (1983). A Scale of Motivation for Parenthood: The Index of Parenthood Motivation. *The Journal of Psychology*, 113(2), 211–220.

- Gormly, A. V., Gormly, J. B. i Weiss, H. (1987). Motivations for Parenthood Among Young Adult College Students. *Sex Roles*, 16(1/2), 31–39.
- Grusec, J. E. i Danyliuk, T. (2014). Parents' Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development. Encyclopedia on Early Childhood Development [online]: <https://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/parents-attitudes-and-beliefs-their-impact-childrens-development>. Pristupljeno: 27. 5. 2022.
- Ilišin, V. i Gvozdanović, A. (2016). Struktura i dinamika vrijednosti mladih u Hrvatskoj. U D. Sekulić (Ur.), *Vrijednosti u hrvatskom društvu* (str. 169–198). Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Jovanović, S. (2007). Razvojne posljedice različitih roditeljskih stilova odgoja. *Suvremena pitanja*, 4, 28–35.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija Upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15, 23–42.
- Kušević, B. (2013). Odgojne implikacije odgođenoga roditeljstva. *Pedagogijska istraživanja*, 10(1), 81–99.
- Kušević, B. (2009). Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija? *Pedagogijska istraživanja*, 6(1-2), 191–202.
- Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20(4 (114)), 1063–1083.
- Lacković-Grgin, K. i Vitez, S. (1997). Predikcija Rabinovih kategorija motivacije za roditeljstvo. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije*, 36(13) 43–62.
- Langdrige, D., Sheeran, P. i Connolly, K. (2005). Understanding the reasons for parenthood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 23(2), 121–133.
- Macuka, I. (2007). Skala percepcije roditeljskog ponašanja – procjena valjanosti. *Suvremena psihologija*, 10(2), 179–199.
- Maleš, D. i Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskoga odgoja. U D. Maleš (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 41–66). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- Matias, M. i Fontaine, A. (2017). Intentions to have a child: a couple-based process. *Family Relations*, 66(2), 231–243.
- Mynarska, M. i Rytel, J. (2020). Fertility Desires of Childless Poles: Which Childbearing Motives Matter for Men and Women? *Journal of Family Issues*. 41(1), 7–32.

- Morosow, K. i Kolk, M. (2020). How Does Birth Order and Number of Siblings Affect Fertility? A Within-Family Comparison Using Swedish Register Data. *European Journal of Population*, 36(1), 197–233.
- Petani, R. i Babačić, A. (2010). Motivacija za roditeljstvom kod studenata sveučilišta u Zadru. *Acta Iadertina*, 7(1), 79–97.
- Rabin, A. I. i Greene, R. J. (1968). Assessing Motivation for Parenthood. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 69(1), 39–46.
- Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M. i Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak*, 152(3-4), 373–388.
- Radovanović, M. i Jestrović, J. (2018). Motivacija za roditeljstvo: Da li način začeca čini razliku? U I. Mihić i M. Zotović Kostić (Ur.), *Društveno, porodično i lično značenje neplodnosti: implikacije za planiranje podrške parovima* (str. 86–98). Filozofski fakultet Novi Sad.
- Radzevich, S. i Astapchuk, S. (2018). Gender differences in motivation of parenthood and attitude to parenthood. U D. Lazouski (Ur.), *European and national dimension in research, Humanities* (str. 67–69). Ministry of Education of Belarus, Polotsk State University.
- Reić Ercegovac, I. i Kardum, G. (2012). Stavovi prema braku i motivacija za roditeljstvom kod studenata. *Počeci: časopis bogoslova Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, 10(1), 60–63.
- Simons, R. L., Beaman, J., Conger, R. D. i Chao, W. (1992). Gender Differences in the Intergenerational Transmission of Parenting Beliefs. *Journal of Marriage and Family*, 54(4), 823–836.
- Smojver-Ažić, S. i sur. (2020). *Odnos religioznosti i stavova prema seksualnosti s motivacijom za roditeljstvo*. Sveučilište u Rijeci: Filozofski fakultet - Odsjek za psihologiju.
- Soleša-Grijak, M. Đ. i Fazlagić, R. A. (2013). Temporalno zadovoljstvo životom kao prediktor motivacije za roditeljstvo kod mladih. U M. Hadži-Pešić, B. Dimitrijević i A. Krnetić (Ur.), *Razvoj i mentalno zdravlje. Tematski zbornik radova* (str. 73–83). Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.
- Tucak Junaković, I. i Ahmeti, I. (2012). Motivacija za roditeljstvo i briga za mlađe naraštaje u mlađih i sredovječnih roditelja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(2), 363–382.
- World Bank [WB]. (2020). *Fertility rate, total (births per woman) – Croatia*. https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=HR&name_desc=true

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Zagreb, rujan 2022.

(vlastoručni potpis studentice)